

Inskrift:

× **pormar** × **let** × **kiara** × **bro** **pesi** × **eftir** × **sagsa** × **sun** × **sin** × **kup** × **hialbi** × **ont** **hans** × **uel** ×
 1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Pormarr lét gera brú þessa eptir Saxa, sun sinn. Guð hiálpi öndu hans vel.

Tormar lät göra denna bro efter Saxe, sin son. Gud hjälpe hans ande väl.

Till läsningen: Inskriften är på det hela taget tydlig. Vissa avvikelser mellan läsningarna finnas. Runorna 1–6 **pormar** läser Rogberg och Ruda liksom Liljegren **poumar**, Wallman **poukar**, Sjöquist **porkar**. 7–9 **let** är hos Liljegren **lat**, hos Friberg **lit**. 18–21 **pesi** läses av Liljegren **pasi**, av Sjöquist **pasa**. 22–26 **eftir** läses **efter** hos Rogberg och Ruda, Liljegren och Friberg. 27–31 **sagsa** är **saksa** hos Liljegren och Wallman. Liljegren läser 47–49 **ant**. Slutet är hos Rogberg och Ruda **kup** + ... **hans** + **ual** +. Liljegren har också **ual** i stället för **uel**.

1–6 **pormar** *Pormarr* förekommer även på Sm 33, efter vad det förefaller de enda exemplen i fsv. på detta namn. Se vidare s. 104. Den hos Saxo omnämnde *Thormerus*, slutet av 1100-talet, är svensk (Knudsen o. Kristensen sp. 1397). Angående *Pormarr* i England se även O. v. Feilitzen: *The Pre-Conquest Personal names of Domesday Book* (1937) s. 395. — 27–31 **sagsa**, ack. av *Saxi*, är »tämmligen vanligt» i Sverige enligt Lundgren o. Brate, mycket mera brukat i Danmark. I Norge finnas åtskilliga exempel, endast ett på Island.

Hos Rogberg och Ruda (*Historisk beskrifning om Småland*, 1770, s. 745) berättas om denna sten: »Gemene man har en gammal sägn, at en hel Brudfärd skal här omkommit, hwarföre resande gemenligen stiga af, och gå här öfwer, af en widskepelig frugtan», och Friberg har antecknat: »En präst lär ha tytt Glömsjöstenen så:

När du kommer till Kroppe å,
får du stiga af och gå.»

101. Nöbbelesholm. Nävelsjö sn.

Pl. 74, 75.

Litteratur: L 1233. Ennes F m 61 (hs i KB); J. G. Liljegren: Samlingar MSC[†] Runir (ATA), Runlära (1832) s. 109, 122; E. Tuneld: Geografi öfver konungariket Sverige 8:e uppl. 3: 2 (1832) s. 981; J. Svensson i P. Wieselgrens Samlingar till Ny Smålands beskrifning (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.); P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 189; G. Stephens: The Old-Northern Runic Monuments 2 (1867–1868) s. 770; J. A. Sjöquist: Beskrifning öfver några runstenar 1865 i R 558 (hs i UUB); P. Vistrand: Sockenbeskrifning 1881 (NSmArk); C. F. Nordensköld: Jönköpings läns minnesmärken (ATA) 13 Östra härad, upptecknade år 1883, s. 30, tr. i NSmMedd. 5 (1919) s. 9; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); A. Noreen: Altschwedische Grammatik (1904) s. 494; O. v. Friesen i NSmMedd 6 (1922) s. 46; T. Fogelberg: Skrivelse till Riksantikvariens den 27/2 1935 (ATA); G. Olson: Skrivelse till Riksantikvariens den 17/11 1938 (ATA); R. Kinander i NSmMedd 20–21 (1947) s. 59; S. B. F. Jansson: Svenska utlandsfärder i runinskrifternas ljus (1956) s. 43 f., On Nordic runes (i: Scandinavia past and present, 1959) s. 86.

Äldre avbildningar: Wallman: teckning i Liljegrens Fullständig Bautil (ATA) 4 och i Stephens' The Old-Northern Runic Monuments 2 s. 771; M. Hesselén: teckning i Ennes' F m 61 och i Liljegrens Fullständig Bautil 4; Nordensköld: teckning i o.a. hs s. 31; E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 356; Friberg: teckning 1885, fotos efter gipsavtryck 1885 (ATA); v. Friesen: fotos 1913 (NSmArk); G. Olson: fotos 1938 (ATA).

Stenen står i gränsen mellan tre byar, Rösås, Åhult och Nöbbele, på Nöbbelesholms ägor ca 100 m S om manbyggnaden utmed landsvägen. Enligt den av M. Hesselén i F m 61 citerade Lannaskede Protocolsbok har den liksom Sm 96 Brobyholm varit råmärke mellan Västra och Östra härad. I den nämnda källskriften uppräknas bland råmärkena även »Runsteen vid Åhult». Häradsgränsen går i sin nuvarande sträckning 1 km V om runstenen.

I ett brev av den 11 febr. 1829 fick Ennes från M. Hesselén meddelande om stenen, försett med en teckning. På denna är stenen framställd avbruten med den nedersta delen, på vilken runorna 1–3 och 67–69

äro ristade, stående kvar i marken, och den övre delen liggande bredvid. Runorna 1–3 på det förstnämnda stycket löpa i riktning uppifrån och nedåt, vilket de ej göra i verkligheten. I Liljegrens *Fullständig Bantil* 4 har Hesslén teckning återgivits med de båda styckena hopfogade till en felaktig rekonstruktion. Hesslén skriver: »Här under tecknade Runsten ligger afslagen, nära $\frac{1}{2}$ aln vid jorden, i Märket mellan Åhult, i Näfvelsjö Socken, och Nöbbeled, i Västra härad och Björkö Skate. Han ligger på utmarken hvarigenom en dålig vagnväg går, tätt förbi Stenen. Runorna äro ovanligt djupa och ganska tydeliga, huggna på 2 sidor af Stenen. Roten är väl skolad, men lutande.»

Hos Nordensköld läses: »Mellan Åhult och Nöbbeled (Nybble) på en knappt farbar, smal och stenig väg kommer man till torpet Svenstorp. Här står uti gärdsgårdshörnet, i korset mellan Åhults, Rösås' och Nöbbeleds egoområden en korstecknad runsten, djupt nedsatt så att nedre delen ej utan stenens rubbning kan läsas: ett afslaget stycke af foten, hvarpå äfven runor finnas, ligger djupt ner bredvid, skyld af andra stenar. . . . Denna runsten kallas 'Linbyxesten' och säges dess topp vara afslagen medelst ett par linnebyxor samt derefter uppsatt såsom 'skälsten' (bakom torpstugan) mellan Rösås och Åhults egor. Denna nästan 4 kantiga sten af 1 m. 21 cm. längd afsmalnar både i toppen och roten och har aldrig tillhört runstenen.» Traditionen om »Linbyxestenen» anföres tidigare, av Wieselgren och andra.

När Nordensköld gjorde sin undersökning, vilket skedde 1883, var stenen alltså fortfarande orestaurerad. Två år senare lät Friberg på egen bekostnad laga den. Han har antecknat: »Den 1 aug. 1885 tog jag gipsaftryck af stenens bägge delar. Den undre delen nedsattes sedan i ett nytt hål och kilades fast. Den öfre delen upphissades sedan öfver den undre och fästades vid denna medels i bägge halfvorna intappade 2 st järndubbar samt mellanlagd cement. Hemmansegaren C. J. Magnusson i Åhult lofvade att ha tillsyn öfver stenen. Denne står i gränsskålet mellan Rösås, Nöbbeled och Åhult Norreg. alldeles invid torpet Svenstorp under Åhult.»

Senare har stenen återigen måst lagas. Den $27\frac{1}{2}$ 1935 anmälde Riksantikvarieämbetets ombud T. Fogelberg, att övre delen var lös och låg på marken. Lagning och resning verkställdes år 1938 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Ett stycke NV om runstenen utmed vägen mellan Åhult och Nöbbele ligger ett gravfält på Nöbbeles mark.

Stenen är 260 cm hög, huvudytan 30 cm bred vid basen, 43 cm högre upp, den andra runristade sidan 46 cm bred vid basen. På framsidan stå runorna 1–69, på den andra 70–89. På den sistnämnda sidan är även ett stavkors inristat. Korset mäter, skaftet frånräknat, 27 cm på båda hållen. Runorna äro 12–13 cm höga.

Inskrift:

: kun¹kel : sati : sten : þansi : eftir : kunar : fa⁵pur : sin : sun : hrupa : halgi : lag¹⁰þi : han :
 1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
 i : sten : þr : bru | þur : sin : a : haklati : i : þapum
 60 65 70 75 80 85

Gunnkell setti stein þenna eftir Gunnar, föður sinn, sun Hróða. Helgi lagði hann i steinþró, bróður sinn, á Englandi í Báðum.

Gunnkel satte denna sten efter Gunnar, sin fader, Rodes son. Helge lade honom, sin broder, i stenkista i England i Bath.

Till läsningen: Av 3 n är bistavens högra del ej lika tydlig som övriga delar av runan, men man kan känna den nedre vallen som en förhöjning. Av 4 t är numera endast basen kvar men Wallman har sett ett helt t. På 5 k fattas huvudstavens övre del, och topparna av de två följande runorna höra också till det förstörda. Mellan 3 n och 4 t går brottet i stenen, och hörnen på båda styckena ha skadats ytterligare, sedan Wallman såg dem. Vid restaureringen har stenkitt råkat komma i den nedre punkten i skiljetecknet efter 7 l, men man kan känna den genom kittlagret. Den undre punkten i skiljetecknet efter 25 r är mindre än den övre men tydlig. 67 b är skadat i sin övre del. Nedre punkten i skiljetecknet efter 72 r kan kännas under lagningen. Hesslén och Wallman ha sett båda punkterna.

1–7 **kuntkel** är sannolikt ett rsv. namn *Gunnkell*, vari en **t**-runa felaktigt har insmugit sig. Namnet *Gunnkell* är för övrigt okänt i Sverige, men det finns i Danmark, *Gunkildum*, *Gunnkil* m.fl. former (Knudsen o. Kristensen sp. 408) och i Danelagen, *Gunchil*, *Gonchetel* (E. Björkman: *Nordische Personennamen in England*, 1910, s. 56). Något *Gundkell* finnes ej. Omväxlande med *Gunn*- förekommer *Gund*- som förled i personnamnen *Gundrath* och *Gundrith*, endast kända som första komponent i danska ortnamn (Knudsen o. Kristensen sp. 406). Antagandet att ristaren avsett *Gunn*-, ej *Gund*-, stödes av att fadern heter *Gunnarr*. Detta namn, som är vanligt i hela Norden, förekommer även på Sm 10, 134. — 42–46 **hrupa** är ack. av ett rsv. *Hroði*, ett tidigare ej belagt namn, kortform till något av de talrika namnen med *Hroð*- som förled. Fem. **hrupa** föreligger i U 429. *Rodhe* ingår sannolikt i det småländska *Rodhastadha* SRP 1936 (år 1383) nu Rosta i Ukna sn. — 61–66 **sten : þr** är fsv. *stenthro* f. 'stenkista, stengraf' (Söderwall). På Vg 144, en medeltida, kistformig gravsten från Näs sn, läses **barr : ligr : innan : þessi : þro** :. På isl. finnes *steinþró* 'Stenkiste til Ligs Begravelse' (Fritzner). — I 77–83 **haklati**, *Englandi*, är **h** på ett etymologiskt felaktigt sätt tillsatt i början av ordet. Exempel på dylikt **h**-tillskott förekomma, mycket sporadiskt, även i andra landskap under rsv. tid, t.ex. **hibtir** Sö 33, **hikifriþr** Sö 196, **halkuþan** Ög 66, **hir** = *er* 'som' Ög 177. De fåtaliga exemplen kunna bero på felristning. Att dylika **h**-skrivningar i början på ord före vokaler kunna vara resultat av ett försök till ljudanalys är dock ej uteslutet. Vid enfatisk artikulation under inskriftens utarbetande kan ristaren ha tyckt sig höra en aspiration i början av ordet. Angående liknande företeelser i nutida språk se O. Gjerdmann: *Studier över de sörmåländska stadsmålens kvalitativa ljudlära* 1 (1918) s. 139. Angående oregelbundenheter av annat slag i fråga om **h**-runans användning se s. 51, 132. — 85–89 **þapum** dat. pl. är det engelska ortnamnet *Bath*, som i feng. källor har samma form: *In illa famosa urbe, quæ nominatur calidum balneum, dæt is æt dæm hatum baðum* (belägg från år 864 enl. J. Bosworth and N. Toller: *An Anglo-Saxon dictionary*, 1898).

Vi finna i denna inskrift representanter för tre generationer av samma familj, Rode och hans båda söner Gunnar och Helge samt Gunnars son Gunnkel, vars namn är bildat efter faderns enligt variationsprincipen. Gunnar och Helge ha varit i England, där Gunnar avlidit, varefter brodern sört för att han blivit jordad enligt kristen ordning och på ett värdigt sätt. Sedan har sonen Gunnkell rest minnesstenen i hembygden. Inskriftens upplysning om stenkistan, som blivit byggd i Bath, leder tanken till den runristade gavelhäll till en kista från förra hälften av 1000-talet, som 1852 hittades i närheten av St Pauls cathedral i London, DR 412, och som utförts av en dansk eller svensk man, troligen det sistnämnda. Jfr även DR 412 a.

102. Skede kyrka.

Pl. 76.

Litteratur: C. G. Nilsson: Brev till A. Friberg den 11/4 1923 (NSmArk); E. Lönnberg: Skrivelse till Riksantikvarien den 26/8 1939 (ATA).

Äldre avbildningar: Nilsson: två fotos 1923 (NSmArk); Lönnberg: tre fotos 1939 (ATA).

Runstenen från Skede kyrka, som endast är ett fragment, är uppställd i vapenhusets södra fönster. Den hittades 1894 vid omläggning av brostenen framför huvudingången till kyrkan. C. G. Nilsson skriver 1923: »Att stenen varit utsatt för murbruk synes tydligt, vadan man kan antaga, att den varit inmurad i någon av gamla kyrkans väggar. Då ny kyrka byggdes 1834, har stenen väl ej kommit att tagas med, men tagits till fyllnad under stenbron vid stora kyrkdörren. År 1894, på stämma den 3 maj, beslutades om nya stenbroar vid såväl stora som lilla kyrkdörren. Den 30 maj, då gamla bron borttogs, påträffades nämnda runsten. Den hade då alltså legat gömd i 60 år, men tillvaratogs och har sedan haft sin plats i vapenhusets södra fönster.»

Stenen är 38 cm hög, 36 cm bred. Runorna äro 11–12 cm höga. Den har inskrift på tre sidor, av vilka två stå i trubbig vinkel mot varandra. Resten av inskriften är anbragt på fragmentets baksida.

Inskrift:

... imasina | ... - stinba | ... - lr : is
1 5 10 15